

บทที่ 7

การกำหนดและการนิยามตัวแปร

กวี รัชชินัน

7.1 ลักษณะและความหมาย

หลังจากที่นักวิจัยได้กำหนด ปัญหา และสมมติฐาน หรือแนวคิดทางทฤษฎี หรือแบบจำลองของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยจะต้องกำหนดตัวแปรโดยละเอียด และให้คำจำกัดความของตัวแปรให้ชัดเจนขึ้น

ในขั้นการกำหนดปัญหา สมมติฐาน ทฤษฎี หรือตัวแบบการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ทราบถึงตัวแปรต่างๆ ในการวิจัยมาบ้างแล้ว สำหรับในขั้นนี้ นักวิจัยจะต้องทำการกำหนดตัวแปรให้ละเอียดยิ่งขึ้นว่าในการวิจัยนั้นมีตัวแปรอะไรบ้าง อะไรเป็นตัวแปรต้น อะไรเป็นตัวแปรตาม จากนั้นก็จะเป็นการให้คำนิยาม หรือความหมายของตัวแปร

การนิยามตัวแปรแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) การนิยามในรูปแนวความคิด (Conceptual Definition) หรือ คำนิยามทั่วไป (General definition) เป็นการให้คำนิยามในรูปของการพรรณาลักษณะหรือแนวความคิดของตัวแปรนั้น มีลักษณะคล้ายกับการให้คำนิยามของพจนานุกรม คำนิยามนี้นักวิจัยจะได้มาจากตำราทางวิชาการสาขาวิชาต่างๆ นั้นเอง

2) การนิยาม ปฏิบัติการ (Operational or Working Definition) เป็นการให้คำนิยามที่สามารถจะสังเกตได้ วัดได้จากความเป็นจริง การให้คำนิยามในระดับปฏิบัติการนี้จะมี ความจำเป็นต่อการวิจัย เพราะว่าการให้คำนิยามในรูปแนวความคิดจะมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งบางครั้งจะมีความยากลำบากในการสังเกตหรือวัดออกมาได้ การให้คำนิยามระดับปฏิบัติการ จึงเป็นการกำหนดรายละเอียดในความหมายของคำนิยามเชิงแนวความคิด กำหนดตัวชี้ (Indicators) ที่จะเป็นตัวบอกให้ทราบถึงแหล่งข้อมูล และการวัดตัวแปร ตามที่นักวิจัยต้องการ

การให้คำนิยามนี้ ในขั้นนี้อาจจะให้คำนิยามเฉพาะตัวแปรที่สำคัญก่อนก็ได้ ในกรณีที่ผู้วิจัยจะทำการวางแผนการวิจัยแบบที่ไม่ละเอียดมากนัก โดยอาจจะทำโดยละเอียดอีกครั้งในภายหลังจากออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างคร่าว ๆ ในขั้นที่ 4 ก็ได้ หรือจะทำการนิยามโดยละเอียดอีกครั้งตอนสร้างเครื่องมือการวิจัยก็ได้ อย่างไรก็ตามถ้าหากนักวิจัยสามารถให้คำนิยามตัวแปรได้อย่างละเอียดและสมบูรณ์ในช่วงนี้แล้วก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการกำหนดวิธีการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือการวิจัย และอื่นๆ ในขั้นที่ 5 ต่อไป

7.2 ตัวอย่างการกำหนดตัวแปร

จากการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง” สามารถกำหนดตัวแปรจากปัญหาและสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้ (ดูรายละเอียดโครงการวิจัยในภาคที่ 4 บทที่ 14)

ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ สาขาวิชาที่เรียน ปีที่เรียน สภาพการมาเรียน ภูมิตำแหน่งที่เกิด อายุ ความมากน้อยของการทำกิจกรรมในชั้นมัธยม อาชีพของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา

7.3 ตัวอย่างการนิยามตัวแปร

ตัวอย่างการให้คำนิยามตัวแปรของโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง”

ตัวแปรตาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา

นิยามตัวแปร

คำนิยามทั่วไป : การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา หมายถึง การที่นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์การหรือระบบ หรือกระบวนการทางการบริหาร หรือการเมือง

คำนิยามปฏิบัติการ : หมายถึงการที่นักศึกษาทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเมืองในมหาวิทยาลัย องค์การปกครองท้องถิ่น และการเมืองในระดับชาติ

ในด้านกิจกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับชาติ (การเลือก ส.ส. หรือกิจการที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองระดับชาติ) ดังนี้

- (1) รับฟังข่าวสารทางการเมือง
- (2) ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ส.ส.
- (3) ชักชวนให้ผู้อื่นพูดคุยเรื่องการเมือง หรือการอภิปรายทางการเมือง
- (4) ชักชวนให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง
- (5) ช่วยโฆษณาให้พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- (6) แสดงความคิดเห็น หรือยื่นเสนอข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่หรือนักการเมือง
- (7) สนับสนุนทางการเงินแก่พรรคหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
- (8) ติดตามการหาเสียงของนักการเมือง
- (9) ช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียง
- (10) เป็นสมาชิกพรรคที่ทำงานให้พรรคอยู่เป็นประจำ
- (11) เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนของพรรค
- (12) ช่วยหาเงินมาสนับสนุนพรรค
- (13) สมัครเข้ารับเลือกตั้ง
- (14) เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง

— ในด้านกิจกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นการเกี่ยวข้องกับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล หรือสมาชิกสภาจังหวัด หรือองค์การท้องถิ่นอื่นๆ ในกิจกรรมในข้อ (1) ถึง (14)

— ในกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับมหาวิทยาลัย ก็จะเป็นกิจกรรมตั้งแต่ข้อ (1) ถึง (14) ที่กล่าวมาแล้วเช่นกัน แต่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งชมรม กลุ่ม องค์กรนักศึกษา สถานักศึกษา และพรรคนักศึกษา

กิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเรียงลำดับจากกิจกรรมที่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยที่สุด มาจนถึงกิจกรรมที่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด

ตัวแปรต้น . เพศ

คำนิยามทั่วไป : สถานภาพทางเพศของผู้ตอบ

คำนิยามปฏิบัติการ : สถานภาพทางเพศซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ชาย และหญิง

ตัวแปรต้น สถานภาพทางเศรษฐกิจ

คำนิยามทั่วไป : สิ่งซึ่งแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ตอบ

คำนิยามปฏิบัติการ : ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งดูได้จาก

(1) รายได้ต่อปี

(2) ทรัพย์สินที่ครอบครอง ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

ในตัวแปรเรื่อง "การมีส่วนร่วมทางการเมือง" นั้น กิจกรรมในข้อ (1) ถึง (14) นั้นเรียกว่า ตัวชี้ (Indicators) เพราะว่าระดับหรือค่าของตัวแปร การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้ตอบทำกิจกรรมเหล่านั้นมากน้อยเพียงใด ถ้าทำกิจกรรมหมายเลขที่มีค่ามากย่อมแสดงว่ามีค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่ทำกิจกรรมหมายเลขน้อยกว่า ดังนั้นกิจกรรมเหล่านั้นจึงเป็นตัวชี้ความมากน้อยของตัวแปรเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั่นเอง ตัวชี้เหล่านี้จะบอกให้ผู้วิจัยทราบว่าจะไปเก็บข้อมูลโดยวิธีไหน และควรจะสอบถามเรื่องอะไรบ้าง จะใช้มาตรวัดอะไรวัด เป็นต้น ส่วนในเรื่อง สถานภาพทางเศรษฐกิจก็เช่นเดียวกัน รายได้ต่อปี และทรัพย์สินที่ครอบครองจะเป็นตัวชี้ให้ทราบถึงระดับของฐานะของผู้ตอบในกรณีนี้จะเป็นการบอกให้ผู้วิจัยทราบว่า ถ้าจะวัดตัวแปรเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจนั้นจะต้องสอบถามเรื่องรายได้ประจำปี และมูลค่าของทรัพย์สินของผู้ตอบว่ามีมากน้อยเพียงใด

จะเห็นได้ว่าการให้คำนิยามตัวแปรนั้นจะมีประโยชน์อย่างยิ่ง การให้คำนิยามทั่วไป จะมีประโยชน์มากในตัวแปรที่เป็นนามธรรม เพราะคำนิยามเหล่านี้เป็นคำนิยามที่นักวิชาการรัฐศาสตร์ได้สนใจศึกษาอยู่ การจะให้คำนิยามทั่วไปนี้ถูกต้องควรจะใช้คำนิยามที่นักวิชาการรัฐศาสตร์เป็นผู้กำหนดไว้ ส่วนในตัวแปรที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมสูง เช่น เพศ สาขาวิชา อายุ นั้น คำนิยามทั่วไปจะมีความจำเป็นน้อย อาจจะไม่ต้องกำหนดก็ได้ แต่ควรจะกำหนดคำนิยามปฏิบัติการเอาไว้ ส่วนตัวแปรที่มีลักษณะเป็นนามธรรมสูงนั้นจะมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องกำหนดคำนิยามปฏิบัติการเอาไว้ และคำนิยามปฏิบัติการนี้ควรจะแตกเป็นรายละเอียดออกมาจากคำนิยามทั่วไปนั่นเอง